

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

สวัสดิการทางสังคม เป็นระบบการจัดสรรสวัสดิการสังคมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาทางสังคมและพัฒนาสังคม รวมทั้งการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตในสังคมในระดับมาตรฐาน โดยสวัสดิการต่างๆจะต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชนให้ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมทั้งในด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย การประกันรายได้ สวัสดิการแรงงาน นันทนาการ และบริการสังคมทั่วไป (คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ, 2548) ซึ่งสวัสดิการสังคมมีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ การบริการสังคม การประกันสังคม และการสังคมสงเคราะห์ (ณรงค์ เพชรประเสริฐ, 2544)

ประเทศไทยมีการพัฒนาระบบสวัสดิการทางสังคมมาเป็นลำดับ ทั้งรูปแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ดำเนินการโดยรัฐ องค์กรเอกชน องค์กรธุรกิจ และดำเนินการโดยชุมชนหรือองค์กรชุมชน ระบบสวัสดิการทางสังคมที่ดำเนินภาครัฐ และภาคเอกชนมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและครอบคลุมในทุกกลุ่มเป้าหมาย ในระยะช่วง 20-30 ปี มีการตื่นตัวขององค์กรชุมชนมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการจัดการสวัสดิการภายในชุมชนเพื่อคนในชุมชนเอง แต่ช่วงดังกล่าวเป็นช่วงของการเกิดกลุ่มภายใต้การจัดการทุนในชุมชน โดยเฉพาะการรวมกลุ่มเพื่อการออมเพื่อการผลิต กลุ่มสัจจะ กลุ่มพัฒนาอาชีพต่างๆ เมื่อมีรายได้ก็จัดส่วนหนึ่งเพื่อการจัดสวัสดิการแก่สมาชิก

ในช่วง 5-10 ปี ที่ผ่านมามีหลายองค์กรชุมชน ในทุกภาคของประเทศ เริ่มมีการจัดตั้งกองทุนหรือดำเนินกิจกรรมเพื่อสวัสดิการของชุมชนเองโดยเฉพาะ เช่นเครือข่ายสัจจะวันละบาทอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์พัฒนาครอบครัวชีวิต อำเภอเมือง จังหวัดตราด ฯลฯ และในปัจจุบัน มีการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนมากมาย ในทุกหมู่บ้าน โดยการส่งเสริมและพัฒนาจากหน่วยงานราชการ เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานเกษตร สถาบันการศึกษา หน่วยงานของรัฐอื่นๆ ตลอดจนหน่วยงานภาคเอกชนต่างๆ ฯลฯ โดยรูปแบบการรวมกลุ่มมีหลากหลาย เช่น รวมเพื่อแก้ปัญหาทุนในชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาการผลิต เพื่อการจัดการสุขภาพ ฯลฯ อันนำไปสู่ความหลากหลายของกลุ่มในชุมชน โดยแต่ละชุมชนจะมีกลุ่มต่างๆประมาณ 13 กลุ่ม (ณัฐวุฒิ จินากุล, 2547) แม้ว่าแต่ละกลุ่มมีกิจกรรม มีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันออกไป แต่ก็มีความเหมือนกันคือเป็นองค์กรของชุมชนที่ดำเนินการโดยชุมชน และคณะกรรมการแต่ละกลุ่มก็ซ้อนทับกัน และผลผลิตของกลุ่ม หรือรายได้ของแต่ละกลุ่มก็มักจะมีการจัดสรรเพื่อสวัสดิการทางสังคม ประมาณร้อยละ 20 ของรายได้ของกลุ่ม แต่รูปแบบการจัดสวัสดิการทางสังคม ยังไม่มีความหลากหลาย และไม่ได้กำหนดกฎเกณฑ์ไว้อย่างแน่นอน โดยให้ขึ้นอยู่กับมติคณะกรรมการของชุมชนในแต่ละปี

ในส่วนของการดำเนินการจัดสวัสดิการโดยชุมชนเองนั้นได้มีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากการขยายตัวจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หรือการรวมกลุ่มเพื่อจัดการทุนในชุมชน เมื่อประสบความสำเร็จระดับหนึ่งก็นำผลที่ได้มาแบ่งสรรปันส่วนจัดเป็นสวัสดิการ ต่อมาก็มีการรวมกลุ่มหรือขยายขอบข่ายของรูปแบบสวัสดิการให้ครอบคลุมมากขึ้น ตัวอย่างขององค์กรที่ประสบความสำเร็จในการบริหารกลุ่มและมีการจัดสวัสดิการในระดับกลุ่มที่ ฌรงค์ เพชรประเสริฐ (2544) ได้รวบรวมและแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่กลุ่มผลิตภัณฑ์ ที่เน้นการผลิตสินค้าชุมชน เมื่อมีรายได้ ส่วนหนึ่งจัดสรรเป็นสวัสดิการชุมชน และกลุ่มออมทรัพย์ ที่เน้นการออมเงิน โดยนำเงินให้สมาชิกนำไปลงทุน รายได้ส่วนหนึ่งจัดสรรเป็นสวัสดิการชุมชน ซึ่งแต่ละกลุ่มก็มีการจัดสรรที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

1) กลุ่มผลิตภัณฑ์ โดยกรณีตัวอย่างดังนี้

1.1) ศูนย์รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้าน อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา ซึ่งเป็นการรวมกลุ่ม 4 ตำบลของอำเภอดอกคำใต้ ได้แก่ ตำบลปิ่น ตำบลถ้ำ ตำบลหนองหล่ม และตำบลเวียง โดยตั้งเป็นธนาคารหมู่บ้านเมื่อ 5 มกราคม 2535 ด้วยจำนวนที่เริ่มต้น 70 คน เงิน 2000 บาท จาก 7 ธนาคาร ที่บ้านจิวหรง โดยมีการพัฒนามาจากกลุ่มย่อยๆ ดังเช่นกลุ่มฉาบปทิจ ซึ่งเริ่มในปี 2525 กลุ่มออมข้าว ปี 2527 กลุ่มแม่บ้านกระดาศา ปี 2532 กลุ่มสหกรณ์ร้านค้า และมีการยกระดับเป็นธนาคารหมู่บ้าน ในปี 2535 โดยมีหลายหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน เข้าไปส่งเสริม มีการจัดสวัสดิการเพื่อสมาชิกร้อยละ 20 ของรายได้ในแต่ละปี เมื่อครบ 3 ปี ก็คืนเงินต้นทั้งหมดให้สมาชิก และทำการเปิดรับสมาชิกใหม่เพื่อไม่ให้กลุ่มโตเกินไปเพราะยากแก่การบริหาร คณะกรรมการอยู่คราวละ 2 ปี ต่อมากำหนดให้สมาชิกฝากคืนร้อยละ 70 ทำให้ในปี 2543 มีธนาคารย่อยเกิดขึ้นรวม 37 แห่ง สมาชิก 7,965 คน เงินหมุนเวียนกว่า 16 ล้านบาท ในการบริหารงานมีสภาผู้นำมาจากตัวแทนหมู่บ้านละ 2 คน เพื่อบริหารงาน รองประธานศูนย์ มาจากตำบลละคน แบ่งเป็น 3 ฝ่ายคือฝ่ายเกษตร ผสมผสาน ฝ่ายพัฒนาชุมชนและฝ่ายสวัสดิการชุมชน มีกฎระเบียบดำเนินการออม การกู้ยืม และการลงทุนร้านค้า มีกองทุนสวัสดิการชุมชนโดยเฉพาะที่ได้จากร้อยละ 20 ของรายได้สวัสดิการที่จัดไว้เพื่อการรักษาพยาบาล ทั้งด้านค่ารักษาเพื่อการกินอยู่ การฉาบปทิจ การศึกษา ช่วยเหลือสมาชิกที่ยากไร้ และเพื่อสังคมอื่นๆเช่นบำรุงวัดและโรงเรียน ตลอดจนทุนส่งเสริมการเรียนรู้ของคณะกรรมการ เป็นต้น (กนกศักดิ์ แก้วเทพ 2544 อ้างใน ฌรงค์ เพชรประเสริฐ 2544)

1.2) กลุ่มแม่หญิง เป็นกลุ่มเครือข่ายหัตถกรรมและพัฒนาสตรีอีสาน โดยเริ่มพัฒนาจากกลุ่มผู้หญิงที่ดำเนินกิจกรรมหัตถกรรมตามภูมิปัญญาท้องถิ่นในปี 2534 โดยเครือข่ายองค์กรเอกชนคือโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวเมือง สมุทรเทศโนโลยีที่เหมาะสม (TAT) อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด มูลนิธิพัฒนาอีสาน จังหวัดสุรินทร์ ศูนย์ศิลปหัตถกรรมเพื่อการพัฒนา

สตรีอีสาน จังหวัดขอนแก่น และโครงการทอผ้าพื้นเมืองอีสาน อำเภอฟล จังหวัดขอนแก่น โดยมีฐานแนวคิดร่วมกันคือ ผู้หญิง และการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการพัฒนา โดยมีกระบวนการพัฒนา คือ ช่วงปี 2536-2537 เน้นการพัฒนาทักษะด้านธุรกิจชุมชน การจัดสวัสดิการช่วงแรกได้จากกลุ่มพรรณไม้และกลุ่มแพรพรรณ ที่ทำด้านหัตถกรรม แต่ไม่มากเพราะกำไรน้อย และการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน ปี 2536 มีเงินทุนหมุนเวียน เป็นเงิน 2,694,036 บาท เริ่มมีการคิดระบบสวัสดิการเพื่อสมาชิก โดยอาศัยงบประมาณจากหน่วยงานองค์กรเอกชนที่ให้การสนับสนุน ประมาณ 3 เท่าของเงินของกลุ่ม และยังได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนทางสังคม (SIF) องค์กรแรงงานระหว่างประเทศ ฯลฯ แต่ก็เป็นเงินจำนวนไม่มากและเป็นการให้สวัสดิการแบบสงเคราะห์ และบางกลุ่มก็เน้นเสนอนโยบายต่อรัฐเพื่อจัดระบบประกันสังคมให้ครอบคลุมถึงกลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้านทั้งที่ทำงานที่กลุ่ม และผู้ที่รับงานกลุ่มไปทำ สวัสดิการมีการดำเนินการแบบแยกกลุ่มซึ่งกลุ่มพรรณไม้มีการจัดสวัสดิการคือ ฌาปนกิจ โดยตั้งกลุ่มเพื่อฌาปนกิจขึ้นมาในปี 2537 ด้วยเงินเริ่มต้นประมาณ 700 บาทต่อสมาชิกต่อคนต่อปี และเพิ่มเป็น 900 บาทต่อคนต่อปี ในปี 2539 แต่เนื่องจากไม่มีความเสี่ยงโดยส่วนใหญ่มีเฉพาะคนสูงอายุ เข้าเป็นสมาชิก ทำให้ขาดทุน และล้มเลิกกลุ่มไปในปี 2540 จนถึงปัจจุบันก็ไม่ได้จัดสวัสดิการอีกเลย ส่วนกลุ่มแพรพรรณ เริ่มจากเงินค่าสมาชิกเพื่อให้เป็นสวัสดิการ โดยเริ่มจากเก็บเงิน 50 บาท และเพิ่มเป็น 100 บาทและ 120 บาทตามลำดับ ต่อมาก็กำหนดค่าอะไรเพื่อจัดสวัสดิการร้อยละ 15-20 เพื่อ ค่ารักษาพยาบาล ในรูปการเบิกค่ารักษา ไม่เกิน 500 บาทต่อคนต่อปี และปรับลดมาเป็น 500 บาทต่อครอบครัวต่อปี เพราะเงินไม่พอจ่าย ปี 2539 คิดลบ 391,340 บาท ปี 2541 มีเงินสวัสดิการ 730,000 บาท แต่ต้องจ่ายให้คนเสียชีวิต 2,379,750 บาท เพื่อการศึกษา โดยมอบทุนหมู่บ้านละ 1 ทุนๆละ 600 บาท ตามสมาชิก 7 หมู่บ้าน เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุให้ปีละ 200 บาท ฌาปนกิจศพ กลุ่มจะจ่ายให้ศพละ 500 บาท ในกลุ่มบ้านสมาชิก 7 หมู่บ้าน แต่ไม่มีการตั้งกลุ่มฌาปนกิจโดยเฉพาะ แต่ในหมู่บ้านมีกลุ่มฌาปนกิจอยู่แล้ว แต่ละหมู่บ้านก็ต่างกันออกไป ไม่ได้รวมกัน ในรูปแบบการดำเนินการกิจกรรมของกลุ่มนั้น จะมีคณะกรรมการจากหมู่บ้านละ 2 คนเพื่อเข้ามาเป็นคณะกรรมการ ส่วนกลุ่มพรรณไม้ที่เป็นกลุ่มใหญ่ สมาชิกจาก 24 หมู่บ้าน ใน 6 อำเภอ 3 จังหวัด เลือกรวม 7 คนเพื่อเป็นคณะกรรมการ สมาชิกขยายช้า เพราะเนื่องจากข้อจำกัดด้านตลาดผ้า รายได้และสวัสดิการที่จะจัดให้กับสมาชิก และในปี 2543 ขยายตัวมีสมาชิกเพิ่มกว่า 30 กลุ่ม จากร้อยเอ็ดขอนแก่น สุรินทร์ อุดรธานี อำนาจเจริญ มหาสารคาม อุบลราชธานี หนองคาย (อภิญา อ่างในณรงค์ เพชรประเสริฐ 2544)

1.3) โรงสีชมรมรักษัธรรมชาติ ชุมชนนาโศ อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร ซึ่งเป็นอีกหนึ่งตัวอย่างที่พัฒนาชุมชนจากการแก้ปัญหาของชุมชนตามแนวทางการพึ่งตนเอง และกลุ่มก็เกิดจากกลุ่มย่อยๆที่มีอยู่เดิมตามภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ชมรมหมอยาพื้นบ้านซึ่งตั้งเมื่อ 12 มีนาคม 2526 และในปี 2532 ขยายครอบคลุมงานเกษตรผสมผสาน โดยดำเนินโครงการผ้าป่าพันธุ์ไม้สุชาวอีสาน

ได้เงิน 3 แสนบาท มาตั้งกองทุนให้กู้ยืมเพื่อพัฒนาการเกษตร และยกเลิกปี 2540 ต่อมาในปี 2533 ดำเนินโครงการอนุรักษ์ป่า และปี 2537 จัดตั้งเป็นศูนย์สุขภาพแผนไทยในชุมชนวัดท่าลาด ด้วยงบประมาณจากสาธารณสุข 5 แสนบาท และปีเดียวกันนี้จึงคิดตั้งโรงสีเพื่อสีข้าวจากข้าวปลอดสารพิษที่ชุมชนทำ เริ่มจาก 4 คน โดยมีเงินหนึ่งแสนบาทเริ่มต้น ต่อมาได้ขายหุ้นให้คนกรุงเทพฯ สองแสนบาท รวมเป็นสามแสนบาทจึงเริ่มก่อสร้างโรงสีด้วยแรงชาวบ้าน สร้างเสร็จในเดือน สิงหาคม 2534 ช่วงแรกไม่มีทุนซื้อข้าว มูลนิธิเด็กจึงให้เงิน 2 แสนบาท ปี 2536 ตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน เพื่อซื้อข้าวล่วงหน้า และปี 2537 ได้เงินจากกรมส่งเสริมการเกษตร 2 ล้านบาท สร้างฉาง 500 ตัน ปี 2540 ขยายโรงสีด้วยงบก่อสร้าง 2.1 ล้านบาท ผลิตได้ 60 เกวียนข้าวเปลือกต่อวัน การดำเนินการ มีผู้ถือหุ้น 3 ส่วนคือ ชาวบ้าน คนกรุงเทพฯ และข้าราชการบางคน มีคณะกรรมการบริหาร และคณะกรรมการดำเนินการ ในปี 2540 นี้เองโรงสีขยายกิจกรรมอื่น ตั้งเป็นชมรมรักษามรดกชาติ ตั้งธนาคารชุมชน เพื่อออมเพื่อซื้อข้าว ศูนย์ค้าส่ง ประกอบด้วยสมาชิก ร้านค้า 24 ร้าน จาก 24 หมู่บ้าน รูปแบบสวัสดิการมี 2 ประเภทคือ ประเภทบุคคล ในรูปสิทธิพิเศษสำหรับสมาชิกใน 7 ด้าน เช่น เป็นเจ้าของหุ้น ขายข้าวได้ราคาสูง ซื้อรถแกลบราคาถูก ได้รับการถ่ายทอดความรู้ ได้รับปันผล สร้างงานให้กับสมาชิก และประเภทชุมชน ซึ่งปี 2542 ตั้งเป็นกองทุนสวัสดิการชุมชน โดยมีสมาชิก 4 ตำบล คือตำบลนาโเส ตำบลกำแพง ตำบลโนนเปลือย ตำบลกุดไผ่ กรรมการ 27 คน จาก 4 ตำบล ไม่มีค่าตอบแทน โดยจัดสวัสดิการดังนี้ ช่วยเหลือสมาชิกผู้ประสบภัยธรรมชาติ ไม่เกิน 2,000 บาท ต่อครอบครัว สวัสดิการค่ารักษาปีละ 1,000 บาทต่อคน ค่าปลงศพ สพละ 1,000 บาท ทุนการศึกษาขึ้นอยู่แต่ละปี คนยากจน 100 บาท ต่อเดือน สมทบหน่วยงานอื่นเพื่อการพัฒนา รายละ ไม่เกิน 5,000 บาท สนับสนุนการปรับระบบเกษตรเพื่อกู้ยืมไม่เกินคนละ 10,000 บาทอัตราร้อยละ 2 บาทต่อปี ผ่อนปีละ 2,700 บาท ส่งเสริมคนคิดสร้างสรรค์ภูมิปัญญา 3,000 บาท ประกันอุบัติเหตุ เจ้าหน้าที่กรรมการ ธรรมเนียม 500 บาท วงเงินคุ้มครอง 1 แสนบาท สวัสดิการผู้ติดเชื้อ ผู้พิการ เป็นต้น (กนกศักดิ์ แก้วเทพ อังโน ณรงค์ เพชรประเสริฐ, 2544)

1.4) สถาบันการเงินชุมชน จังหวัดพะเยา เกิดจากกระบวนการทำงานของศูนย์พัฒนาสังคมพัฒนาสังคมชนบทเชียงใหม่ ปี 2524 โดยรวม กลุ่มกองทุนข้าว กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนควาย กองทุนวัว โดยผ่านรูปแบบพิธีกรรมผ้าป่าข้าวในการสร้างกองทุน เริ่มจาก 13 คน และตั้งเป็นสถาบันการเงินชุมชน ในปี 2538 ประกอบด้วยสมาชิก 55 กลุ่ม จำนวน 2,000 ครอบครัว จากอำเภอเมือง อำเภอเชียงคำ และอำเภอ ดอกคำใต้ รวมเงินออมเพื่อการกู้ยืม เพื่อการเจ็บป่วยและเพื่อการศึกษา โดยปี 2538 มีเงินหมุนเวียน 1,145,000 บาท ปี 2543 ค่าใช้จ่ายบริหารมากกว่ารายรับ ทำให้หยุดรับสมาชิกเพิ่ม และประสบปัญหาตามสถานะเศรษฐกิจ การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มส่วนใหญ่ เน้นการระดมทุนจากการบริจาค มิใช่จากเงินฝากของสมาชิก รูปแบบสวัสดิการเป็นลักษณะกู้ยืมมิใช่สงเคราะห์ (กนกศักดิ์ แก้วเทพ อังโน ณรงค์ เพชรประเสริฐ 2544)

2) กลุ่มออมทรัพย์ โดยกรณีตัวอย่างดังนี้

2.1) กลุ่มออมทรัพย์อำเภอจะนะ เริ่มจากกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ เพื่อปล่อยกู้สมาชิก ดังกรณี 3 ตำบล ดังนี้

2.1.1) กรณีตำบลนาหว้า เริ่มตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์เมื่อปี 2522 โดย 56 คน เงินสัจจะ 860 บาท โดยการส่งเสริมจากพัฒนาชุมชน มีนายเคล่า แก้วเพชร เป็นประธานกลุ่มของหมู่บ้านช่วงแรกดำเนินการคล้ายเครดิตยูเนียน ปี 2533 รูปแบบของการดำเนินกิจกรรมได้มีการจัดตั้งกองทุนต้นตอ และกองทุนสวัสดิการชุมชน ที่ได้จากดอกผลกองทุนชุมชนและกองทุนต้นตอ โดยนำดอกผลร้อยละ 2 จัดสรร ผู้ยากไร้ คนชรา คนพิการ สวัสดิการเยี่ยมไข้ และส่งเสริมอาชีพการทำปฏึกหมัก เป็นต้น เมื่อกุมภาพันธ์ 2544 มีเงินกองทุนรวม 32 ล้านบาท มีสมาชิก 1,896 คน ครอบทั้ง 12 หมู่บ้านของตำบลนาหว้า ชาวบ้านร้อยละ 90 เป็นสมาชิก เพราะคณะกรรมการขยันพุดคุยและชักชวน และสื่อสารเพื่อความเข้าใจกองทุน โดยการกระตุ้นด้วยคำถามเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจของกลุ่มกิจกรรมเพื่อการกู้ยืม การส่งเสริมการผลิต และการค้า ดอกผลมีการจัดสวัสดิการสมาชิกคือช่วยค่ารักษาพยาบาล ปี 2543 จ่ายให้สมาชิกที่ป่วยตามจ่ายจริงไม่เกิน 3,000 บาท ซึ่งขณะนั้นประกันสังคมจ่ายได้เพียง 1,100 บาท ซึ่งน้อยกว่ากลุ่มจ่ายซะอีก การที่เงินออมเพิ่มมากขึ้นและมีสวัสดิการพอเพียงเนื่องจากมีการกำหนดให้ทุกกลุ่มออมทรัพย์มีการออมฉาบฉวย สวัสดิการอื่นๆเช่นดูแลคนแก่ คนพิการ ส่งเสริมอาชีพ เป็นต้น เงินกู้ผันแปรตามวงเงินออม ออมมากจะกู้ได้มาก เงินที่ได้รับการสนับสนุนจากภายนอกเช่นกองทุนทางสังคมสมทบ 2 ล้านบาท โดยนำไปรวมกับเงินกองทุน แล้วกำหนดกิจกรรมเพิ่มขึ้น เช่นการส่งเสริมอาชีพ สมาชิกสามารถถอนหุ้นบางส่วนได้ แต่กำหนดว่าถอนหุ้นแล้วเหลือเท่าไรจะเป็นเกณฑ์ในการให้สวัสดิการ จุดเด่นของกลุ่มนี้คือ การบริหารมีระบบระเบียบ มีกองทุนหลากหลาย มีการบริหารจัดการแบบหน่วยเศรษฐกิจชุมชน และสามารถเติบโตได้ในธุรกิจในตลาด

2.1.2) กรณีตำบลคลองเปรี๊ยะมีอาณาเขตติดกับตำบลนาหว้า เริ่มตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์เมื่อปี 2523 โดยเริ่มจาก 51 คน จาก 7 หมู่บ้าน เงิน 2,850 บาท โดยการส่งเสริมจากพัฒนาชุมชน ดำเนินการคล้ายกับกลุ่มนาหว้าทุกประการ โดยการออมและปล่อยให้สมาชิกกู้ และ ปี 2537 จึงได้เริ่มโครงการสวัสดิการชุมชนเช่นเดียวกับนาหว้า โดยมีเงิน 73,300 บาท คลองเปรี๊ยะต่างจากนาหว้าคือ มีการดำเนินการระดับตำบล มีคณะกรรมการระดับตำบล มีการรวมตัวเงินและถ่ายโอนวงเงินระหว่างหมู่บ้าน เมื่อ 12 กุมภาพันธ์ ปี 2544 มีเงินกองทุน 70,019,340 บาท สมาชิก 4,278 คน เงื่อนไขความสำเร็จคือความศรัทธาในผู้นำ คือนายอัมพร ด้วงปาน และจากภาวะวิกฤติและความล้มเหลวของศูนย์สาธิตการตลาด ทำให้คนหันเข้าหากกลุ่มออมทรัพย์ที่มีผลตอบแทนดีกว่า หลักการดำเนินงานคือ แต่ละหมู่บ้านจะมีกรรมการหมู่บ้านดูแลไม่เกิน 100 คน วงเงิน ไม่เกิน 2 แสนบาท เพื่อมีหน้าที่เก็บรวบรวมเงินสมาชิกส่งกลุ่ม เงินหมู่บ้านใดก็ปล่อยกู้หมู่บ้านนั้น หมู่บ้านไหน

เกิน ขาด ก็ยืมระหว่างหมู่บ้าน โดยคณะกรรมการระดับตำบล สวัสดิการดำเนินการโดยกรรมการกลาง เมื่อมกราคม 2544 มีเงินเพื่อจัดสวัสดิการทั้งสิ้น 5,842,043 บาท โดยมีการจัดสวัสดิการรวม 13 กองทุน เช่น เพื่อการรักษาพยาบาล ร้อยละ 90 ของค่ารักษาจริง กองทุนส่งเสริมการศึกษา สาธารณภัย กองทุนคนชรา กองทุนบริหารธุรกิจชุมชน เป็นต้น เงินที่ได้รับการสนับสนุนจากภายนอกเช่น กองทุนทางสังคมสมทบ 2,700,300 บาท โดยนำไปรวมกับเงินกองทุน แล้วกำหนดกิจกรรมเพิ่มขึ้น เช่นการส่งเสริมธุรกิจชุมชน จุดเด่นของกลุ่มนี้คือ สามารถสร้างเครือข่ายกว้างขวางและครอบคลุม สามารถเคลื่อนย้ายเงินทุนได้ตามต้องการ และยังรักษาหน่วยการค้าของชุมชนไว้ได้ เช่น โรงงาน น้ำปลา โรงสีข้าว โรงงานผลิตน้ำดื่ม เป็นต้นซึ่งมีผลต่อการส่งเสริมการตลาดของกลุ่ม

2.1.3) กรณีตำบลคลองน้ำขาว เริ่มตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์เมื่อปี 2525 โดยการส่งเสริมจากพัฒนาชุมชน ดำเนินการคล้ายกับกลุ่มนาหว้าทุกประการ มี ครูชบ ยอดแก้ว เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินกิจกรรม โดยตั้งเป็นกลุ่มออมทรัพย์แบบพัฒนาครอบครัวชีวิต เมื่อมกราคม 2544 มีสมาชิก 17 กลุ่มจากทุกหมู่บ้าน มีสมาชิก 2,891 ราย มีเงินออมสัจจะ 8,016,950 บาท กลุ่มต่างๆส่วนใหญ่เป็นกลุ่มขนาดเล็ก เงินออมที่เก็บได้ในแต่ละเดือนจะเก็บได้อย่างสม่ำเสมอ แต่มีการเน้นออมเพื่อสวัสดิการสังคม ในหลายหมู่บ้านในตำบลคลองน้ำขาว กลุ่มสวัสดิการใหญ่กว่ากลุ่มสัจจะ การดำเนินการไม่มีการจ้างคนนอกมาบริหารและไม่มีกิจกรรมการผลิตและการค้า เหมือนนาหว้าและคลองเปรี๊ยะซึ่งแม้จะเคยดำเนินการศูนย์กลางการซื้อผลผลิตทางการเกษตรในปี 2530 แต่ก็ล้มเหลวและยกเลิกไป จึงหันมาพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ให้เข้มแข็ง สวัสดิการไม่เน้นการพัฒนาอาชีพและการค้า แต่เน้นด้านการรักษาพยาบาลเบิกได้ตามอายุสมาชิก สูงสุด 2,400 บาทต่อคนต่อปี เงื่อนไขของกลุ่มไม่ให้ถอนหุ้นบางส่วน หรือไม่ให้ถอนหุ้นคืนเพราะกรรมการเกรงยอดเงินจะลดลง หากสมาชิกมีการถอนเงินออม เงื่อนไขดังกล่าวทำให้มีผลต่อการเพิ่มจำนวนสมาชิก กลุ่มนี้มีจุดเด่นอยู่ที่ระบบสวัสดิการ และเป็นกลุ่มตามสายสัมพันธ์เครือญาติ และแต่ละกลุ่มเป็นกลุ่มเล็กๆที่อิสระต่อกัน และไม่เสี่ยงต่อการขาดทุนจากการไม่ส่งเสริมด้านการค้า แต่ก็ทำให้เติบโตช้า และใช้ศักยภาพของกลุ่มไม่เต็มที่ (ณรงค์ เพชรประเสริฐ, 2544)

2.2) กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรมครอบครัวชีวิต ซึ่งเริ่มดำเนินการโดย มีพระอาจารย์ สุบิน ปณีโต ตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ในปี 2533 ในหมู่ 1 ตำบลห้วยแร้ง อำเภอเมือง จังหวัดตาก ด้วยสมาชิก 250 คน เงิน 2,740 บาท เมื่อ 31 ธันวาคม 2543 ขยายครอบคลุมทั้งจังหวัด มีสมาชิก 151 กลุ่ม จำนวน 38,711 คน วงเงิน 123,389,630 บาท โดยได้แนวคิดมาจากกลุ่มออมทรัพย์คลองน้ำขาว ของ ครูชบ ยอดแก้ว ครั้งที่ครูดงค์ไปอำเภอนะจะ คณะกรรมการส่วนใหญ่เป็นคนอยู่กับพระ ทำให้ได้รับการยอมรับสูง วิธีการดำเนินการเน้นการมีส่วนร่วม และสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน โดยมีคำที่กระตุ้นความรู้สึกร่วมทุกครั้งี่ประชุมคือ “การจะทำสิ่งใด ต้องมั่นใจ ร่วมแรงแข่งขัน ไม่หวั่นไหว เลิกเป็นคนเห็นแก่ตัว เร่งกลัวภัย แยกกันตาย รวมกันอยู่ คิดดู

เอา” คณะกรรมการมีวาระปีเดียว และมีการสาบานตนก่อนรับตำแหน่ง เริ่มสมาชิกต้องมาส่งเงินเองทุกเดือน หากไม่ส่งหรือส่งช้าถูกปรับ เพื่อเป็นการมาร่วมประชุมด้วยกันด้วย สมาชิกลาออกได้ แต่จะเข้าใหม่ต้องหลัง 3 ปี ออมอย่างน้อยหุ้นละ 10 บาทต่อเดือน อย่างมาก 10 หุ้น ถอนหุ้นได้ เมื่อออมนครบ 10,000 บาท แต่ถอนได้ครั้งเดียว ต่อมาได้รับเงินจากกองทุนเพื่อสังคม 10 ล้านบาท และมีการขยายเครือข่ายระดับจังหวัด โดยระบบการบริหารมีพระสุบิน เป็นประธาน มีคณะกรรมการอุดมการณ์ 15-20 คน มาจากผู้ทรงคุณวุฒิจากภาครัฐและเอกชน มีหน้าที่ให้คำปรึกษา คณะกรรมการบริหารเครือข่าย 21 คน มีหน้าที่บริหารเครือข่าย คณะกรรมการกลาง จาก 30 ตำบลคัดเลือกตำบลละ 2 คน ได้มาจำนวน 58 คน มีหน้าที่กลั่นกรองความต้องการของสมาชิก กิจกรรมมีดังนี้ ให้กู้เพื่อใช้จ่ายเมื่อเจ็บป่วย กู้ใช้นั้นในระบบ กู้เพื่อการศึกษา หากมีเงินเหลือก็ให้กู้เพื่อการอื่นๆ และหากยังมีคงเหลืออีกก็ให้นำเงินฝากธนาคาร สวัสดิการที่จัดให้นั้นเน้น 2 ด้านคือช่วยเหลือค่าปลงศพ 2,100 บาทต่อราย สิทธิเบิกค่ารักษาพยาบาล และค่าห้อง ถ้าดับตามอายุการออม ตั้งแต่ร้อยละ 10 ถึง ร้อยละ 100 และเมื่อได้รับเงินจากกองทุนทางสังคม ก็จัดสรรเพิ่มสำหรับเด็กยากจน คนชรา คนพิการ ผู้ติดเชื้อ HIV ผู้ป่วยเรื้อรัง เป็นต้น ซึ่งเป็นการขยายจากเฉลี่ยสุข ไปเป็น ทำบุญ ในส่วนของการจัดการนั้นในแต่ละกลุ่มมีอิสระแต่ต้องอยู่ภายใต้กฎเดียวกัน (ขัตติยา วรรณสูตร อ้างใน ณรงค์ เพชรประเสริฐ, 2544)

2.4) กลุ่มออมทรัพย์ ชุมชนร่มเกล้า โชน 8 เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร เป็นหนึ่งในโครงการปรับปรุงชุมชนแออัด เพื่อจัดหาที่อยู่ใหม่เมื่อปี 2527 เกิดกลุ่มออมทรัพย์จากการส่งเสริมของมูลนิธิศุภนิมิต ในปี 2535 โดยเริ่มจาก 8 คน เงิน 800 บาท 6 เดือนก็ไม่สามารถปล่อยกู้ได้เพราะเงินไม่พอ จึงเอาเงินออมไปค้ำประกันกู้จากสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง ปี 2537 มีการแบ่งกลุ่มๆละ 5-7 คน มี 10 กลุ่ม เพื่อช่วยต่อการจัดการเงิน ปี 2539 มีสมาชิกเพิ่มเป็น 140 ราย มีเงินออม 3,371,725 บาท เมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2544 มีสมาชิก 155 คน มีเงินกว่า 4.26 ล้านบาท การบริหารโดยคณะกรรมการ 9 คน มีวาระ 2 ปี การบริการของกลุ่มเช่น บริการสินเชื่อ แบบกู้สามัญ กู้ฉุกเฉิน กู้พิเศษ กู้เพื่อที่อยู่อาศัย โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนเมืองสนับสนุนสินเชื่อเพิ่มเติม กำไรจากการกู้ออม 5 เป็นกองทุนฌาปนกิจ ร้อยละ 80 ปันผล และมีการตั้งร้านค้าชุมชนปี 2535 โดยมูลนิธิศุภนิมิตมอบเงินสมทบ 20,000บาท และยุติลงในปีต่อมา ต่อมาในปี 2538 เปลี่ยนวิธีโดยระดมทุนหุ้นละ 10 บาท ได้มา 25,000 บาท นำไปกู้จากสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง 2.5 แสนบาท กำหนดชำระคืน 5 ปี อัตราออม 13 ต่อปี และให้ร้านค้าชุมชนเป็นสมาชิกเงินออมพิเศษ ปี 2543 ร้านค้ามีเงินออม 40,300 บาท กำไรของร้านค้ามีประมาณเดือนละ 10,000 บาท ปี 2540 ขยายกลุ่มเพิ่ม เป็นกลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า กลุ่มโบว์ กลุ่มประดับมุกเสื้อผ้า โดยมีกลุ่มออมทรัพย์เป็นตัวเชื่อม สวัสดิการมีค่าปลงศพ 1,000 บาท สำหรับศพญาติ 500 บาท ต่อมาได้รับทุนจากกองทุนทางสังคมโดยร่วมกับโชนอื่นๆ โดยดำเนินการลักษณะเครือข่ายคือ เครือข่ายร่มเกล้าลาดกระบัง สมาชิกประกอบด้วย 8 ชุมชน คือ

ขอร่วมเกล้าโชน 7-12 ชุมชนจิตรา และชุมชนวัดพลมานีย์ เฉพาะชุมชนร่วมเกล้าโชน 8 ได้รับทุนจาก กองทุนทางสังคมเป็นเงิน 403,273 บาท เงินทุนที่ได้นำมาจัดตั้งกองทุนผู้สูงอายุ พัฒนาอาชีพ ช่วยเหลือการศึกษาเด็ก (จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร อ้างใน ณรงค์ เพชรประเสริฐ, 2544)

2.5) กลุ่มออมทรัพย์ของชุมชนคนทำงานอ้อมน้อย อ้อมใหญ่ เริ่มจากการส่งเสริม ของมูลนิธิเพื่อนหญิง ปี 2529 ร่วมกับสหภาพแรงงาน 8 แห่ง และปี 2539 ชาวบ้านทอดผ้าป่าเพื่อหา เงินเข้าสู่ศูนย์วัฒนธรรมคนงานย่านอ้อมน้อย อ้อมใหญ่ ได้เงิน 50,000 บาท ต่อมาทอดผ้าป่าทุกปี ปี 2540 ไปดูการตั้งกลุ่มออมทรัพย์คลองเปรี๊ยะแล้วกลับมาตั้งกลุ่ม 60 คน เงินออม เริ่มต้น 60,000 บาท โดยออมคนละ 100-500 บาท แบ่งการบริหารเป็นสายๆละ 20-50 คน ปัจจุบันมี 16 สาย สมาชิก 351 คน เงินออม 700,000 บาท การบริการกลุ่ม เพื่อการกู้ยืมสามัญ กู้ยืมพิเศษ กู้ฉุกเฉิน รายได้ ปันผล ร้อยละ 60 พัฒนากลุ่ม ร้อยละ 20 กองทุนพัฒนาสังคม ร้อยละ 15 กองทุนธุรกิจร้อยละ 5 (กิตติพัฒน์ นนทปัทมะคุลย์ อ้างใน ณรงค์ เพชรประเสริฐ, 2544)

2.6) ชุมชนอโศก เป็นชุมชนที่เกิดจากความศรัทธาในสมณะโพธิรักษ์ และแนวทางการดำเนินชีวิตแบบอโศก ที่เน้นการรักษาศีล ทำให้เกิดเป็นชุมชนอโศกทั้งภาคกลางและอีสานหลาย แห่ง โดยมักจะเรียกชื่อจังหวัดที่ไปตั้งเช่น ปทุมอโศก สีมออโศก ศิริษะอโศก ราชธานีอโศก เป็นต้น ซึ่งชุมชนอโศกจะประกอบไปด้วย

สมณะ เป็นนักบวชตามแบบชาวอโศก ซึ่งจะมีกระบวนการเข้าสู่การเป็นสมณะเป็นขั้นเป็น ตอน ซึ่งคนทั่วไปไม่สามารถไปขอบวชในทันทีได้

คนวัด คือผู้ที่ถือศีล 8 รับประทานมังสวิรัตมือเดียว ทุกๆ 7 วันต้องวิกปปีกับสมณะ และต้อง พักอาศัยในเขตพุทธสถาน แต่บางรายอาจขอพักบ้านอื่นเนื่องจากข้อจำกัดของครอบครัว ประกอบด้วย

อาคันตุกะจร คือผู้ที่มาพักค้างเพื่อปฏิบัติธรรมที่อโศก ครั้งละไม่เกิน 7 วัน หาก เกิน 7 วันต้องขอวิกปปี ซึ่ง อาคันตุกะจร มีทั้งประเภทอาคันตุกะจรมาอยู่ชั่วคราวและอาคันตุกะจร ที่มาอยู่ประจำ

อาคันตุกะประจำ คืออาคันตุกะจรที่มาอยู่ประจำจนครบ 3 เดือนขึ้นไป

อารามิกและอารามิกกา คืออาคันตุกะประจำ ที่มาอยู่ประจำจนครบ 6 เดือนขึ้นไป

ชาวชุมชน คือคนใกล้ชิดชุมชนที่สมัครเป็นสมาชิกอโศก ซึ่งต้องผ่านขั้นต้นคือ

- ต้องทดลองเข้ามาเป็นอาคันตุกะจรอย่างน้อย 3 เดือนก่อน
- ต้องเข้าร่วมอบรมธรรมประจำปี อย่างน้อย 2 ครั้ง
- ต้องมีผู้เสนอเข้ามาเป็นสมาชิก
- ต้องผ่านการรับรองจากสมาชิกด้วยมติเอกฉันท์

ชุมชนอโศกมีทั้งส่วนที่เป็นบ้าน วัด โรงเรียน ซึ่งโรงเรียนก็เป็นหลักสูตรตามแบบฉบับของอโศก งานบริหารแบ่งเป็นฝ่ายเช่นฝ่ายการเงิน ฝ่ายศึกษา ฝ่ายฐานงาน เป็นต้น การดำเนินชีวิตมีแบบแผนร่วมกันชัดเจนว่าเวลาไหนควรทำอะไร งานที่เป็นศูนย์รวมของชาวอโศกสาขาต่างๆ ที่ชาวอโศกจะมารวมตัวกัน ซึ่งส่วนใหญ่จะแยกกันจัดในสาขาหลักๆ เช่น

1. งานปีใหม่อารียะ และงานวันธรรมชาตอโศก ที่ราชธานีอโศก
2. งานพุทธาภิเษกสวดขอปาฏิหาริย์ที่ศาลอโศก
3. งานปลูกแซกพระแท่นที่ศิรชะอโศก
4. งานวันอโศกรำลึก ที่สันตอโศก
5. งานวันมหาปวารณาที่ปฐมอโศก

สวัสดิการของชุมชนอโศก ชาวอโศกอยู่ร่วมกันโดยอาศัยแนวคิดสาธารณโภคี ซึ่งเป็นหลักธรรมของพุทธศาสนาที่สอนหลักที่ว่าด้วยการอยู่ร่วมกัน ซึ่งหลักสาธารณโภคีเป็นหนึ่งในสาราณียธรรม 6 ซึ่งเน้นให้สมาชิกร่วมกันทำงาน และนำผลที่ได้เก็บไว้ที่ส่วนกลางเพื่อร่วมกันร่วมใช้ เน้นการเสียสละเพื่อส่วนรวม ครองทรัพย์สันแต่เพียงปัจจัยจำเป็นส่วนตัว ดังนั้นชาวอโศกจึงเน้นไปที่ปัจจัย 4 อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค โดยใช้ฐานงานเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรม และกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในหมู่สมาชิกชาวชุมชน นอกจากนี้ยังมีสวัสดิการอื่นๆ เช่นการศึกษา การเดินทาง ของใช้ส่วนตัวจำเป็นราคาถูก นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่อบรมและถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชนอื่นทั้งด้านการรักษาสีล การดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง การเลิกลาบายมุข เกษตรอินทรีย์ และมีการนำผลผลิตส่วนเกินจำหน่ายแก่คนนอกชุมชนในราคาถูก ฯลฯ

จากบทเรียนของกลุ่มดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่ากระบวนการพัฒนาระบบสวัสดิการของชุมชน แนวคิดเรื่องการจัดสวัสดิการโดยชุมชนมีแนวทางการเริ่มต้นที่แตกต่างกันออกไปเช่นเริ่มจากกลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งจะพบมากในจังหวัดภาคใต้ เริ่มจากกลุ่มผลิต ซึ่งจะพบมากในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเริ่มจากวิธีการอื่นๆ เช่นลัทธิความเชื่อ เป็นต้น และระบบการจัดการ การจัดสวัสดิการ รูปแบบ วิธีการ แตกต่างกันไปของแต่ละกลุ่ม ทำให้เห็นความหลากหลายและสอดคล้องในแต่ละชุมชน ในด้านของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ที่ถือเป็นการจัดสวัสดิการรูปแบบหนึ่งโดยรัฐ ซึ่งแต่ละหมู่บ้านจะได้งบประมาณจัดสรรโดยรัฐ หมู่บ้านละ 1 ล้านบาท โดยมุ่งเน้นการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน ซึ่งเงื่อนไขหนึ่งก็คือให้ชาวบ้านร่วมออม หรือร่วมลงทุน และส่วนใหญ่ชาวบ้านๆ ได้กู้เงินเพื่อการลงทุน ฯลฯ รายได้ส่วนหนึ่งได้จัดสรรเป็นสวัสดิการชุมชน จะจัดอะไร เท่าไร ขึ้นอยู่กับคณะกรรมการกองทุนฯ ของแต่ละหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ก็จัดสรรร้อยละ 15-20 เพื่อเป็นสวัสดิการให้กับสมาชิก จากข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2549 พบว่าชาวบ้านร่วมออม ถิ่นหุ้นและค่าลงทะเบียน มีมูลค่ากว่า 6,430.30 ล้านบาท มีสมาชิก 11,626,200 คน

และได้จัดสรรเป็นสวัสดิการชุมชนไปแล้วกว่า 3,349.27 ล้านบาท (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 2550)

อำเภอพิมายตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดนครราชสีมา อยู่ห่างจากตัวจังหวัด 60 กม. ใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 45 นาที มีพื้นที่ประมาณ 896 ตร.กม. ลักษณะภูมิประเทศจะลาดเอียงจากทิศใต้ไปทิศเหนือจรดแม่น้ำมูล พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มสองฝั่งแม่น้ำมูล ทิศใต้เป็นป่าโคกน้ำท่วมไม่ถึง แบ่งการปกครองตาม พ.ร.บ. ลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 เป็น 12 ตำบล 226 หมู่บ้าน และมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 13 แห่ง แบ่งเป็นเทศบาล 1 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 12 แห่ง มีประชากรทั้งสิ้น 88,157 คน แยกเป็นชาย 42,921 คน หญิง 45,236 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 147 คนต่อ ตร.กม. ราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง มีอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ได้แก่ อุตสาหกรรมน้ำตาล อุตสาหกรรมเกลือหิน และอุตสาหกรรมแป้งมัน เป็นต้น

กลุ่มองค์กรชุมชนที่ดำเนินการธุรกิจชุมชน มีจำนวน 42 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มกระยาสารทเมืองพิมายแม่ปราณี ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 99 หมู่ที่ 4 บ้านขาม ตำบลในเมือง
2. กลุ่มเกษตรกรทำสวนในเมือง ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 357 หมู่ 19 บ้านท่าสงกรานต์ ตำบลในเมือง
3. กลุ่มทอเสื่อบ้านน้อย ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 10/1 หมู่ 15 ตำบลในเมือง
4. กลุ่มทำหมีพิมาย ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 88/2 หมู่ 1 ตำบลในเมือง
5. กลุ่มแปรรูปน้ำพริก ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 327 บ้านวังหิน หมู่ 8 ตำบลในเมือง
6. กลุ่มแปรรูปสุกกรบ้านน้อย ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 3/2 บ้านน้อย หมู่ 15 ตำบลในเมือง
7. กลุ่มผลิตสบู่สมุนไพรเพ็ญ ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 193 หมู่ 2 ตำบลในเมือง
8. กลุ่มเลี้ยงปลาในกระชัง ตั้งอยู่หมู่ 7 ตำบลในเมือง
9. กลุ่มจักสานชมรมผู้สูงอายุ ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 150 หมู่ 5 บ้านซิม ตำบลสัมฤทธิ์
10. กลุ่มชุมชนพัฒนาสมุนไพรไทย ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 119 หมู่ 13 หมู่บ้านสำเร็จ ตำบลสัมฤทธิ์
11. กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 150 หมู่ 2 บ้านสัมฤทธิ์ ตำบลสัมฤทธิ์
12. กลุ่มทำเครื่องไหว้เจ้า ตั้งอยู่หมู่ 6 บ้านพุทรา ตำบลสัมฤทธิ์
13. กลุ่มทำไม้กวาด ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 22 หมู่ 13 ตำบลสัมฤทธิ์
14. กลุ่มประดิษฐ์งานไม้บ้านตาล ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 3 หมู่ 9 บ้านตาล ตำบลสัมฤทธิ์
15. กลุ่มแปรรูปสุกกรทุ่งสัมฤทธิ์ ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 67/1 บ้านสัมฤทธิ์ ตำบลสัมฤทธิ์
16. กลุ่มแปรรูปอาหาร (ถั่วคั่ว) ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 51/2 หมู่ที่ 2 บ้านสัมฤทธิ์ ตำบลสัมฤทธิ์
17. กลุ่มผลิตธูปหอม ตั้งอยู่หมู่ 6 บ้านพุทรา ตำบลสัมฤทธิ์
18. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านท่าแดง ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 76 หมู่ 3 บ้านท่าแดง ตำบลสัมฤทธิ์
19. กลุ่มสานหมวกใบตาล ตั้งอยู่หมู่ 8 บ้านคล้า ตำบลสัมฤทธิ์

20. ศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน ตั้งอยู่หมู่ 4 บ้านป้าง ตำบลสัมฤทธิ์
21. กลุ่มผลิตแฮมพุดสมุนไพรประจำคีควาย ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 489 หมู่ 4 ตำบลโบสถ์
22. กลุ่มสตรีแปรรูปอาหาร ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 141/1 หมู่ 1 บ้านตะบอง ตำบลโบสถ์
23. กลุ่มทำข้าวหลาม ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 55/1 หมู่ 5 บ้านไผ่ ตำบลกระเบื้อง
24. กลุ่มจักสาน ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 41 หมู่ 6 บ้านสนุ่น ตำบลท่าหลวง
25. กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าบ้านท่าหลวง ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 99 หมู่ 1 บ้านท่าหลวง ตำบลท่าหลวง
26. กลุ่มจักสานหวาย ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 113 หมู่ที่ 16 บ้านหนองน้ำกิน ตำบลรังกาใหญ่
27. กลุ่มทอผ้าไทยลายขิด ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 110/1 หมู่ 5 บ้านตะป็น ตำบลรังกาใหญ่
28. กลุ่มผลิตภัณฑ์จากผ้า ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 65 หมู่ 6 ตำบลรังกาใหญ่
29. กลุ่มทอเสื่ออก ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 20/3 หมู่ 1 บ้านชีวาน ตำบลชีวาน
30. กลุ่มทอผ้าไหม ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 41 หมู่ 6 ตำบลนิคมสร้างตนเอง
31. กลุ่มผลิตสุรากลั่น ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 67/3 หมู่ 14 ตำบลนิคมสร้างตนเอง
32. กลุ่มผลิตสุราแช่บ้านหนองขอน ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 57/5 หมู่ 14 ตำบลนิคมสร้างตนเอง
33. กลุ่มเพาะเห็ดฟางบ้านสายชลพัฒนา ตั้งอยู่หมู่ 18 ตำบลนิคมสร้างตนเอง
34. กลุ่มทอผ้า ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 16 หมู่ที่ 15 ตำบลกระซอน
35. กลุ่มทอผ้าบ้านโนนท้อ ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 77 หมู่ที่ 9 ตำบลกระซอน
36. กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากกก ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 33 หมู่ 6 บ้านโนนพุทรา ตำบลกระซอน
37. กลุ่มผู้ผลิตกระเป๋าสถาปัตยกรรม ตั้งอยู่หมู่ 6 ตำบลกระซอน
38. กลุ่มทอผ้าฝ้าย ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 99/2 หมู่ 12 บ้านรัตนภพ ตำบลดงใหญ่
39. กลุ่มสานส้มไก่ ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 25/1 บ้านขามตามุข หมู่ 10 ตำบลธารละหลอด
40. กลุ่มอาชีพทอผ้าไหม ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 108/10 หมู่ 5 ตำบล หนองระเวียง
41. กลุ่มน้ำอ้อยสด 100% เมืองพิมาย ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 144/1 หมู่ 6 ตำบลหนองระเวียง
42. กลุ่มหัตถกรรมเครื่องหนังและยางพารา ตั้งอยู่หมู่ 16 ตำบลหนองระเวียง

มีกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มกองทุนหมู่บ้านเงินล้าน กลุ่มฌาปนกิจหมู่บ้าน ในทุกหมู่บ้าน จำนวน 189 หมู่บ้าน มีเงินหมุนเวียนรวมกันกว่า 200 ล้านบาท มีระบบการจัดการที่แตกต่างกันไปตามแต่ละประเภทของกลุ่ม ซึ่งจากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่นที่ว่าการอำเภออำเภอพิมาย พัฒนาการอำเภอ เกษตรอำเภอ พบว่าแต่ละกลุ่มมีการดำเนินกิจกรรมตามขอบข่ายภารกิจของแต่ละกลุ่ม ยังไม่มีแนวคิดการจัดการร่วมกัน และระบบสวัสดิการที่จัดขึ้นก็แยกย่อยตามกลุ่ม แม้แต่ในหมู่บ้านเดียวกัน ส่วนการจัดสวัสดิการก็มีรูปแบบที่คล้ายๆกัน คือเพื่อช่วยเหลือลักษณะการสงเคราะห์ เด็กและคนชรา

จากสภาพดังกล่าวจะเห็นว่า ในชุมชนมีทุนทั้งด้านบุคคล วัฒนธรรม และเม็ดเงินที่เกิดจากการสะสม สมทบทุนของแต่ละหมู่บ้าน ที่มีจำนวนและความหลากหลายขององค์กรชุมชนที่มีการรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมต่างๆ และความหลากหลายของการจัดสวัสดิการทางสังคมของชุมชน แต่เนื่องจากข้อจำกัดของการเกิดในแต่ละกลุ่ม การรับการสนับสนุนจากหลากหลายหน่วยงาน และการขาดการวางแผนและจัดการทุนเพื่อการจัดสวัสดิการของชุมชนทำให้การจัดสวัสดิการของชุมชนไม่ครอบคลุม และไม่เพียงพอต่อการจัดสวัสดิการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งที่จะหาคำตอบว่า จริงๆแล้ว กองทุนต่างๆที่ชาวบ้านรวมกลุ่มกันตั้งขึ้นนั้นมีจำนวนเท่าใด มีรูปแบบการก่อเกิดหรือการจัดการอย่างไรบ้าง สถานภาพปัจจุบันเป็นอย่างไร และหากมีการบูรณาการกลุ่มต่างๆ ในภายในชุมชนเอง ระหว่างชุมชน และนำไปสู่การบูรณาการระดับอำเภอ จังหวัด ซึ่งอาจนำมาซึ่งประสิทธิภาพของการจัดสวัสดิการของชุมชนได้ครอบคลุมมากขึ้น และลดความซ้ำซ้อน ตลอดจนการประสานการสนับสนุนด้านเทคนิคหรือกิจกรรมอื่นๆเกี่ยวกับสวัสดิการทางสังคมที่นอกเหนือจากความสามารถของกลุ่มองค์กรชุมชน จะสามารถกระทำได้ตรงตามความต้องการและสภาพปัญหาของชุมชนมากขึ้น จึงได้ศึกษาและพัฒนาแนวทางในการบูรณาการสวัสดิการทางสังคม โดยในเบื้องต้นจะดำเนินการในระดับอำเภอ และเพื่อเป็นแนวทางในการขยายผลทั้งแนวราบและแนวลึก เมื่อบูรณาการแล้ว กิจกรรมของการดำเนินสวัสดิการแก่ชุมชนเป้าหมายนั้นจะอย่างไร ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายแค่ไหน และใครคือกลุ่มเป้าหมายรองรับสวัสดิการบ้าง ในเชิงความหมาย และประเภท กลุ่มเป้าหมายนั้นมีจำนวนมากน้อยเพียงใด อยู่ที่ไหนบ้าง เพื่อให้ได้ฐานข้อมูลสวัสดิการชุมชนและกองทุนต่างๆในชุมชน และหากจะขยายผลจะมีแนวทางการปฏิบัติที่ดีที่สุดอย่างไร เพื่อใช้เป็นแนวทางการนำเสนอเชิงนโยบายต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลกลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชนและผู้ยากลำบากในอำเภอพิมาย อย่างครบถ้วน สมบูรณ์
2. เพื่อให้เกิดกระบวนการเชื่อมโยงกลุ่ม กองทุนสวัสดิการชุมชน ของแต่ละหมู่บ้าน ดำบดให้เป็นเครือข่ายระดับอำเภอ
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับอำเภอ
4. เพื่อให้เกิดเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนในระดับอำเภอ ในพื้นที่อำเภอพิมาย และเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่น ตลอดจนมีกิจกรรมการจัดสวัสดิการแก่ผู้ยากไร้ในพื้นที่เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
5. เพื่อได้องค์ความรู้ที่เกิดจากการสังเคราะห์บทเรียนจากโครงการวิจัยเพื่อเสนอนโยบายต่อกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาพื้นที่ระดับอำเภอ และกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มองค์กรชุมชนทั้งเป็นนิติบุคคลและไม่เป็นนิติบุคคล ที่มีการดำเนินกิจกรรม และมีรายได้ที่เป็นตัวเงิน และมีการจัดสรรรายได้เพื่อสวัสดิการทางสังคม ซึ่งจะเป็นรูปแบบใดหรือจำนวนเท่าไรก็ได้